

2. Казакова Т. Страхование профессиональной ответственности как форма защиты страхователя // Страхование ревю. – 2003. – № 8. – С. 22-26
3. Словник української мови: в 11 томах. – Том 8, 1977. – 526 с.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 9, 1978. – 365 с.

Гончаренко Владислава Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національно університету»Одеська юридична академія»

ДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «НЕМОЖЛИВІСТЬ ВИКОНАННЯ», «ІСТОТНА ЗМІНА ОБСТАВИН» ТА «НЕПЕРЕБОРНА СИЛА»

У цивілістичній літературі останнім часом все більше уваги приділяється питанню стабільності договірних правовідносин і вимоги повернення до неухильного застосування принципу *pacta sunt servanda*. Тому, актуальним є розмежування понять «неможливість виконання», «істотна зміна обставин» та «непереборна сила» відповідно до цивільного законодавства України. Загальним для всіх зазначених інститутів зобов'язального права є елемент критичності ситуації в умовах радикальної, невідвортної і раптової зміни обставин і чинників, які негативно впливають на динаміку зобов'язальних правовідносин. При цьому, між ними є також й істотні відмінності, які слід розглянути окремо.

Неможливість виконання зобов'язання може бути визначена як суб'єктивна або об'єктивна нездатність боржника вчинити певні дії, що складають зміст зобов'язання. Неможливість виконання характеризує ситуації, в яких виконання боржником його обов'язків, що виникають з договору або закону, стало неможливим у силу різних причин [1, с. 112]. Неможливість є подією, яка виникає на момент виконання зобов'язання та протиставляється принципу неприпустимості односторонньої відмови від зобов'язання [2, с. 422]. Поняття неможливості виконання є збірним, оскільки ця неможливість пов'язується з різними фактами, що перешкоджають нормальній динаміці зобов'язання [3, с. 160].

У разі неможливості виконання зобов'язання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає, зобов'язання припиняється (ст. 607 ЦК України). Зі змісту ст. 607 ЦК України випливає, що у випадку, якщо у виникненні неможливості винен боржник чи кредитор, зобов'язання не припиняється. При винній неможливості виконання зобов'язання не припиняється, а лише змінюється, оскільки для винної сторони обов'язок

виконання трансформується в обов'язок відшкодувати завдані контрагентові збитки, сплатити неустойку тощо [4, с. 12].

Слід розмежовувати неможливість виконання як підставу припинення зобов'язання, та непереборну силу. Непереборна сила є лише видом неможливості виконання договору і може у деяких випадках тягнути припинення договору шляхом його розірвання [5, с. 736]. Отже, слід зазначити, що настання форс-мажорних обставин не завжди припиняє зобов'язання, а лише звільняє від відповідальності за його невиконання. Непереборна сила і неможливість виконання зобов'язання відносяться один до одного як причина до наслідків і взаємно покриваються, тому що неможливість виконання може мати місце і поза впливу непереборної сили.

Особливого ризикового наповнення набуває зміна обставин під час виконання договору, що може привести до дисбалансу зобов'язань сторін договору. Відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 652 ЦК України, зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

За своєю сутністю істотна зміна обставин за цивільним законодавством України є особливою категорією непередбачуваних обставин, при настанні яких належне виконання є можливим, але в силу їх непередбачуваності є істотно ускладненим. Отже, обставини непереборної сили теоретично завжди можуть бути кваліфіковані як істотна зміна обставин. Однак ця процедура набуває реальну значимість і доцільність тоді, коли постає питання про розірвання чи зміну договору, виконання за яким ще не розпочато, але подальше його існування неможливе у перспективі, тобто на майбутній час, причому не на тимчасовій, а на постійній основі. Саме цей сегмент за своїм змістом є як непереборною силою, так і істотною зміною обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иоффе О.С. Обязательственное право. М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
2. Халабуденко О.А. Имущественные права. Книга 2. Обязательственное право. Кишинева: Межд. не завис. ун-т Молдовы, 2014. – 488 с.
3. Хаскельберг Б.Л., Ровный В.В. Индивидуальное и родовое в гражданском праве. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статут, 2004. – С. 160.
4. Продаєвич І.С. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання: автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2009. – 19 с.

Карапетов А.Г. Расторжение нарушенного договора в российском и зарубежном праве. – М.: Статут, 2007. – 876 с.